

Arvio toimintamallista: Kohtaamispaikka päihderiippuvuudesta toipuville

Osallistujalähtöinen toiminta vahvistaa päihderiippuvuudesta toipuvien uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa omassa elämässään sekä yhteiskunnassa. Osallistujat ovat itse suunnitelleet tilan ja toiminnan, joka tarjoaa vertaistukea, mahdollisuuden olla hyvän tekijänä sekä merkityksellisen yhteisön.

Malli on arvioitu¹ Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston TL 5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Toipuvien päihderiippuvaisten nuorten matalankynnyksen päihteetön tila – hanke, Lahti. Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys ry (TATSI), Lahden kaupungin osallisuus- ja hyvinvointipalvelut sekä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, (STEA, 1.1.2020 31.12.2022). Malli on arvioitu osana Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Kehittäjän yhteyshenkilö: Tuomas Rouvila, tuomas.rouvila@tatsi.org, Työttömien ay-jäsenten tukiyhdistys ry

Mallin kuvaus

Toiminnan tarkoituksena on tarjota tukea kaikille päihteetöntä elämää tavoitteleville.. Päihderiippuvuudesta toipuvien sosiaaliset suhteet ovat saattaneet linkittyä ennen hoitojaksoa lähes kokonaan päihteidenkäytön ympärille. Uusi yhteisö on siksi hyvin merkityksellinen osa toipumista ja uusien vuorovaikutussuhteiden muodostumista.

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kohtaamispaikan yhteisö tukee päihteetöntä elämää, koska se lievittää yksinäisyyttä ja ulkopuolisuuden kokemusta.

Toimintaympäristö

Toiminta kiinnittyy Lahdessa erityisesti kaupungin psykososiaalisen tuen palveluihin sekä kaupungin nuorisotoimeen. Toiminnassa muodostuneesta yhteisöstä käsin osallistujat voivat toimia jatkossa kokemusasiantuntijoina päihdepalveluiden kehittämisessä.

Kohderyhmä ja asiakasymmärrys

Kohderyhmänä kuuluvat kaikki päihderiippuvuudesta toipuvat, joilla on tavoitteena päihteetön elämä. Toimintaan voivat osallistua henkilöt, jotka kärsivät riippuvuudesta ja kaipaavat tukea toipumiseen. Kohtaamispaikan keskeinen sijainti ja tilan viihtyisyys tukevat tunnustetuksi tulemisen kokemusta.

Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot

Päihderiippuvuudesta toipuvat saavat päihteettömässä kohtaamispaikassa vertaistukea arkeen ja päihteettömään elämään avo- tai laituskuntoutuksen jälkeen. Toiminnan perustajia ovat päihderiippuvuudesta toipuvat ja toiminta perustuu osallistujien tarpeisiin ja toiveisiin.

Toiminnan keskiössä on kävijöitä kunnioittavat, mielekästä tekemistä mahdollistavat tilat keskeisellä sijainnilla. Toiminta vaatii vähintään kaksi palkattua ohjaajaa, joihin kävijöiden on mahdollista luoda luottamuksellinen suhde ja tarvittaessa pyytää heiltä tukea omaan toipumiseensa ja arkeensa.

Osallistujalla on halutessaan mahdollisuus osallistua vapaaehtoistyöhön tai työkokeiluun. Toiminnassa pidempään mukana olleet voivat toimia myös vertaisohjaajina. Kaksi palkattua ohjaajaa tukee kohtaamispaikan vapaaehtoisia vertaisohjaajia ja työkokeilijoiden työtä. He edistävät myös yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa kävijöiden hyödyksi. Ohjaajat antavat tarvittaessa henkilökohtaista tukea ja tukevat osallistujia toiminnan kehittämisessä.

Kohtaamispaikka tekee yhteistyötä eri hoitotahojen kanssa, jotta tieto kohtaamispaikan toiminnasta tavoittaisi mahdollisimman suuren joukon kohderyhmästä. Toiminnassa mukana olevat voivat kokemuksiinsa perustuen tukea kaupungin päihdepalveluiden kehittämistä. Osallistujat voivat yhteisössä järjestäytyä yhdistykseksi, joka voi ottaa kantaa ja vaikuttaa päihdepalvelujen kehittämiseen ja osallistua päihteidenkäyttäjien aseman parantamiseen yhteiskunnassa.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Toiminta perustuu yhteisöllisyydelle ja vertaistuelle. Tila vastaa kohderyhmän tarpeita parhaiten, kun se on avoinna vähintään neljänä päivänä viikossa useita tunteja kerrallaan. Osallistujat ideoivat itse harrastustoimintaa. Tilassa on tarjolla mielekästä tekemistä kuten pelejä ja biljardipöytä kävijöiden toiveiden mukaan sekä keittiö ruuanlaittoa varten. Jokainen osallistuja saa esittää toiveita toiminnan sisällöstä. Kirjatut toiveet voi jättää niille tarkoitettuun laatikkoon.

Tarve toiminnalle ilmeni osallistujien aloitteesta

Tarve toiminnalle ilmeni osallistujien kokemuksista. Päihderiippuvuudesta toipuvat kokivat, että he jäivät katkaisuhuotojakson jälkeen yksin ilman tukea. He huomasivat palvelujärjestelmässä olevan aukon sosiaalisen tuen kohdalla. Huumeiden ympärillä pyörineen elämän jälkeen uusi elämä täytyy opetella alusta. Usein päihteetöntä elämää tukevaa sosiaalista verkostoa ei ole. Osallistujat kokivat tarvitsevansa tilan, jossa he voisivat kohdata vastaavassa elämäntilanteessa olevia, tulla hyväksytyksi omana itsenään ja saada siten tukea päihteettömyyteensä.

Yhteistyö suunnittelussa

Osallistujalähtöisen toiminnan suunnittelussa päihderiippuvuudesta toipuvat keskustelevat tarpeistaan ja ideoistaan yhdessä päättäjien kanssa. Suunnittelun ensimmäisessä vaiheessa osallistujat pallottelevat ideoita ja muodostavat yhdessä kunnan edustajan (esim. kunnan työntekijä tai kunnanvaltuutettu) kanssa idean toiminnasta, joka esitellään kunnan viranhaltijoille. Toiminta vaatii kunnan päättäjiltä halua satsata ennaltaehkäisevään psykososiaaliseen työhön ja halua eri palvelualueet ylittävään yhteistyöhön.

Lahdessa kohtaamispaikan toiminnan käynnistyminen vaati kaupungin eri osastojen tuen ja nuorisopalveluiden palveluohjaajan tehtäväkuvan laajentamista jo ennen toiminnan suunnittelua. Kokemusasiantuntijoita kuultuaan kaupungin viranomaiset ja päättäjät olivat entistä yksimielisempiä toiminnan rahoittamisen kannattavuudesta. Kaupunki sitoutui rahoittamaan tilan kustannukset sekä osan palveluohjaajan palkasta. Hankerahoitus varmistui tilan ollessa jo käytössä.

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Päihderiippuvuudesta toipuvat tekivät toiminnasta aloitteen kaupungille. Kaupungin päättäjien ja viranomaisten halu kuunnella osallistujien tarpeita ja toiveita antoi kuulluksi tulemisen kokemuksen aloitteen tekijöille. Toipuvat saivat kokemuksesta uskoa mahdollisuuksiinsa vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja yhteiskuntaan. Kuulluksi tulemisen

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

kokemuksen seurauksena heidän odotushorisonttinsa laajeni. Osallistajat ovat olleet mukana tilan etsimisessä ja toiminnan suunnittelussa, joten toiminta vastaa hyvin kohderyhmän tarpeita ja on siten merkityksellistä. Kunnioittavaa kohtaamista edistää se, ettei toiminnan ytimessä ole päihderiippuvuus. Kävijä saa puhua taustastaan sen verran kun haluaa.

Kävijällä on tilassa mahdollisuus keskittyä mielekkääseen tekemiseen, joka innostaa positiiviseen vuorovaikutukseen muiden kävijöiden kanssa. Hän voi myös osallistua vapaaehtoistyöhön tai työkokeiluun. Uudet vastuut vahvistavat itseluottamusta ja antavat voimaa miettiä itseään eri rooleissa, esimerkiksi opiskelijana tai osallisena työelämästä.

Osallistajat kokevat, että toimintaan on osallistua, koska tilassa ei vaadita mitään. Sinne voi pistäytyä oleskelemaan vaikka vain hetkeksi. Keskeisen sijainnin ansiosta tilaan on helppo poiketa myös ohikulkumatkalla. Toiminnassa pidempään mukana olleet ja päihdeettöminä pysyneet henkilöt saavat mahdollisuuden toimia vertaisohjaajina ja esimerkkeinä päihdeettömyyden onnistumisesta. Toiminnan muodostamassa yhteisössä jokainen osallistuja on toisen osallistujan tuki. Yhteisöllinen toiminta tukee osallistujan toimijuuden rakentamista päihdeettömään elämään.

Toiminnassa muodostuva yhteisö lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Mielekäs tekeminen auttaa ottamaan etäisyyttä haasteisiin ja saamaan perspektiiviä omaan elämään.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Toimintamalli on lupaava käytäntö kahdella tavalla. Ensinnäkin se on osoittanut selvän aukon palvelujärjestelmässä. Järjestelmä tarjoaa kuntoutusta ja hoidollista tukea päihdeettömyyteen, mutta ei sosiaalisia suhteita ja vertaistukea. Ennen toimintamallia huumeriippuvuudesta toipuvien tuki katkaisuhoidon jälkeen käsitti ainoastaan keskusteluapua ennalta sovittuna ajankohtana. Päihdeettömään arkeen totuttelu on kuitenkin haastavaa yksin. Päihdeettömyydestä ei välttämättä ole juurikaan kokemusta. Päihdeettömyydestä voi olla myös useita vuosia aikaa. Yksinäisyyden kokemus ja tunne ulkopuolisuudesta voi olla voimakas. Tässä toimintamallissa otetaan huomioon, ettei huumeriippuvuudesta toipuminen lopu katkaisuhoidon. Toipuva tarvitsee tukea riippuvuuden hoitoon mahdollisesti läpi elämän. Uusi toimintamalli on herättänyt kiinnostusta myös muilla paikkakunnilla.

Toiseksi malli on osoittanut kaupungin päätöksentekijöille sen, että hanke voi rakentua onnistuneesti samalla kun päihderiippuvuudesta toipuvat tulevat kuulluksi. Toimintamallin onnistunut rakentuminen on vahvistanut myös kaupungin viranomaisten tahtoa ottaa kaupunkilaisten tarpeet entistä paremmin huomioon palveluiden suunnittelussa.

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Toimintamalli edustaa uudenlaista toimintaa koko Suomessa siinä mielessä, että huumeriippuvuudesta kärsivien kohtaamispaikassa ei ole mitään taustaideologiaa. Toimintaa määrittävät osallistujat itse. Hanke tarjoaa vapaaehtoistyön avulla mahdollisuuden osallistua päihteidenkäyttöä ehkäisevään toimintaan. Toimintamallissa tehdään yhteistyötä kaupungin ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Toimintamalli edustaa kuntademokratiaa parhaimmillaan ja rohkaisee kaupunkilaisia osallistumaan kaupungin päätöksentekoon heitä itseään koskevissa asioissa. Kaupunkilaisten tarpeista syntynyt malli toimii hyvänä esimerkkinä kaupunkien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyölle. Toimintamalli lisää poikkihallinnollista yhteistyötä eri tahojen (kaupunki, hyvinvointikuntayhtymä, järjestö) välillä kohderyhmän edun puolesta toimimiseen.

Lopuksi

Pilotoitu toimintamalli on siirrettävissä muihin kaupunkeihin. STEAN rahoittama hanke on kolmivuotinen ja päättyy vuonna 2022. Toimintamallissa on tavoitteena, että hankkeen aikana osallistujat järjestäytyvät ja perustavat oman yhdistyksen, joka toteuttaa hankkeen toimintamallia jatkossa. Yhdistystoiminta antaa sisältöä päihteettömään elämäntapaan ja avaa ovia työ- ja opiskeluelämään.

Kestävä kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

